

پشت سیاست

چرا تهران نباید بزرگ‌تر شود؟

بارگذاری نامتناسب جمعیت در مناطق مختلف استان تهران، از مهم‌ترین چالش‌های برنامه‌ریزی و مدیریت این استان به شمار می‌رود. تراکم جمعیت در استان تهران ۲۱ برابر میانگین کشوراست در حالی که سهم این استان از کل مساحت کشور یک درصد است. به همین دلیل تغییر پایتخت و خارج شدن نقش تهران از مرکزیت سیاسی، اجتماعی و فرهنگی ایران با پررنگ شدن چالش‌ها و ناترازی‌های متعدد که دامنگیر شده هر بار به شکل‌های مختلف مطرح می‌شود. این موضوع حتی صورت قانونی هم به خود گرفت. قانون «امکان‌سنجی انتقال مرکز سیاسی و اداری کشور و ساماندهی و تمرکززدایی از تهران» در سال ۱۳۹۴ به تصویب مجلس شورای اسلامی رسید. در پیش‌نویس سند «سیاست‌گذاری ساماندهی و تمرکززدایی تهران» که توسط وزارت راه و شهرسازی در این جلسه ارائه شد، سناریوهای محتمل برای آینده تهران مورد بحث و بررسی قرار گرفت و راهکارهای مختلف تشریح شد. موتور محرکه بحث تغییر پایتخت رشد ناهمگون تهران نسبت به سایر نقاط کشور است به طوری که مسائل محیط زیستی تهران حاصل این رشد ناهمگون و بارگذاری‌های بیش از توان محیط زیستی این شهر بزرگ است.

بی‌توجهی به طرح‌ها و اسناد بالادستی در تهران برای انطباق توان جمعیت‌پذیری با دارایی‌ها و منابع زیستی، شرایطی حساس و شکننده برای این کلانشهر به وجود آورده که آلودگی هوا و محدودیت منابع آب از عواقب و پیامدهای آن است.

تهران در شرایطی یک چهارم جمعیت کشور را میزبانی می‌کند که در نخستین طرح جامع تهران مصوب ۱۳۴۷ جمعیتی معادل ۵.۵ میلیون نفر برای افق طرح در نظر گرفته شد و متعاقباً در سایر طرح‌های شهری همچون طرح ساماندهی تهران (۱۳۷۱)، طرح مجموعه شهری (۱۳۸۲)، طرح جامع (۱۳۸۶)، سقف‌های جمعیتی پیش‌بینی شده نادیده گرفته شد و به جای تمرکززدایی و جلوگیری از رشد کانون‌های بزرگ جمعیتی پیرامون تهران، بارگذاری در تهران ادامه یافت و شاخص‌های محیط زیستی از جمله بهبود کیفیت هوا و آب پایدار در محاق قرار گرفت. آنچه غالباً در شناخت علل مسائل و مشکلات تهران به فراموشی سپرده شده است «محدودیت ظرفیت اکولوژیکی» این شهر است و اینکه تهران تا چه اندازه ظرفیت استقرار صنایع، ایجاد و گسترش شهرک‌های مسکونی، صنعتی، مراکز علمی و دانشگاهی و مجتمع‌های خدماتی و تجاری و جذب جمعیت را دارد.

به عنوان مثال بیش از پنج دهه از تصویب نامه منع استقرار صنایع در شعاع ۱۲۰ کیلومتری تهران، می‌گذرد؛ مصوبه‌ای که برای ایجاد تعادل و توازن توسعه‌ای تصویب شد، ولی به مرور زمان کارکردش را از دست داد. حاصل آن شد که طی سال‌های گذشته، صنایع بسیاری با توجه‌های مختلف در تهران و اطراف آن مستقر شوند. در حال حاضر تمرکززدایی در استان تهران با چالش‌های متعددی مواجه است؛ برخی مناطق با وجود آنکه از تهران جدا شده‌اند و تبدیل به استان‌هایی مستقل شده‌اند اما همچنان چسبندگی جدی با استان تهران دارند. ساکنان استان‌های همجوار همچنان خدمات خود را از تهران می‌گیرند. ۲/۵ میلیون تردد روزانه خودرو نشان‌دهنده این چسبندگی است.

البته باید در نظر داشت تهران به‌عنوان پایتخت شرایط ویژه‌ای دارد. همه وزارتخانه‌ها، اغلب مراکز درمانی، مراکز آموزشی، مراکز قضایی، مراکز نظامی و... در تهران مستقر هستند و همین تمرکز شدید اداری باعث شده روزانه نزدیک به ۴ میلیون جمعیت شناور در استان حضور داشته باشند. می‌توان گفت ساکنان ۲۰ استان کشور از تهران خدمات می‌گیرند. علاوه برآن شرایط بین‌المللی به گونه‌ای است که همه مناسبات با کشورهای دیگر به دلیل وجود فرودگاه‌های بین‌المللی و دیگر مراکز به تهران گره خورده است. در اصل پردیس حاکمیتی کشور در تهران قرار دارد لذا باید نگاه ویژه‌ای به این استان داشته باشیم. تهران حدود یک درصد مساحت کشور دارد اما جزو ۳ استان پرجمعیت و پر تراکم کشور به حساب می‌آید. آمارها نشان می‌دهد نزدیک به ۲۰ درصد از جمعیت کشور در استان تهران متمرکز شده‌اند.

در واقع اگر بخواهیم کلید واژه حل مسائل تهران را داشته باشیم، باید به موضوع بارگذاری جمعیت نگاه جدی‌تری در تخصیص امکانات و اعتبارات داشته باشیم.

«جمعیتی که ناخواسته بر ما تحمیل شده» یعنی جمعیت حاصل برنامه‌ریزی نامیست اما در یک سال گذشته از ابتدای دولت چهاردهم نقشه راهی در این زمینه ترسیم کرده‌ایم و براساس آن در حرکت هستیم. قانون ساماندهی و تمرکززدایی مصوب سال ۱۳۹۴ بوده اما اجرای آن ضعیف بوده است. شهرداری‌ها سالانه بیش از ۱۰۰ هزار مجوز ساخت‌وساز صادر می‌کنند که اغلب از طریق «تراکم‌فروشی» انجام می‌شود و مهاجرت را تشدید می‌کند.

در جلساتی که با وزرا داشته‌ایم در بحث تمرکززدایی و توجه به تهران به نقاط امید بخشی رسیدیم که امید است بزودی این موضوعات به راهکارهای عملیاتی برسد. البته راهکارهای متعددی برای مدیریت بارگذاری جمعیت از طریق ضوابط قانونی وجود دارد.

متأسفانه در حوزه اقتصادی هم با این مشکل روبه‌رو هستیم و تهران به عنوان قطب اول اقتصادی کشور مطرح است و ما نمی‌توانیم بخشی از تراکم جمعیتی را کنترل کنیم.

شهرداری‌ها سالانه بیش از ۱۰۰ هزار مجوز ساخت‌وساز صادر می‌کنند که اغلب از طریق «تراکم‌فروشی» انجام می‌شود و همین موضوع مهاجرت را تشدید کرده است. آمار رسمی سال ۱۴۰۲ نشان می‌دهد ۹۸ هزار و ۶۰۰ پروانه ساختمانی توسط شهرداری‌های استان تهران صادر شده که ۶۵ درصد آن مربوط به شهرداری تهران بوده است. بنده معتقدم برای کنترل بارگذاری جمعیت ناچار هستیم جلوی ساخت‌وسازها را بگیریم. در اصل سیاست حاکمیتی بر این است که تهران توسعه پیدا نکند. هر چند در مرحله اول لازم است درسیاست‌گذاری تجدید نظر انجام بگیرد تا بارگذاری جمعیت کاهش یابد.

بخشی از مطلب برگرفته از مصاحبه استاندار تهران با روزنامه ایران در ۲ مهرماه ۱۴۰۴ است.

تعریف حریم بر اساس ماده ۲۳ قانون تعاریف محدوده حریم شهر، روستا و شهرک مصوب سال ۸۴

حریم شهر عبارت است از قسمتی از اراضی بلافضل پیرامون محدوده شهر که نظارت و کنترل شهرداری در آن ضرورت دارد و از مرز تقسیمات کشوری شهرستان و بخش مربوط تجاوز نکند. به منظور حفظ اراضی لازم و مناسب برای توسعه موزون شهرها با رعایت اولویت حفظ اراضی کشاورزی، باغات و جنگل‌ها، هرگونه استفاده برای احداث ساختمان و تأسیسات در داخل حریم شهر مجاز شناخته شده و حفاظت از حریم مصوب طرح‌های جامع و هادی امکان‌پذیر خواهد بود. نظارت بر احداث هرگونه ساختمان و تأسیسات که به موجب طرح‌ها و ضوابط مصوب در داخل حریم شهر مجاز شناخته شده و حفاظت از حریم به استثنای شهرک‌های صنعتی (که در هر حال از محدوده قانونی و حریم شهرها و قانون شهرداری‌ها مستثنی هستند) به عهده شهرداری مربوطه است. هرگونه ساخت و ساز غیر مجاز در این حریم تخلف محسوب و با متخلفین طبق مقررات رفتار خواهد شد. محدوده‌ها و حریم‌های تعیین شده برای شهرهای مجاور، محدوده روستاهای مجاور و محدوده شهرک‌های مجاور، نباید با هم تداخل داشته باشند. در صورت تداخل، مرجع حل اختلاف و رفع تداخل، مراجع تصویب‌کننده طرح‌های هادی و جامع حسب مورد خواهند بود.

حریم شهرهای استان تهران در مدار قانون

زهره احمدی، مشاور استاندار تهران از قانونمند شدن ساختار شهر با هدف یکپارچگی در الگوی توسعه می‌گوید

براساس مصوبه جدید، حریم پیشنهادی شهر تهران حدود ۲ هزار کیلومتر مربع خواهد بود و شامل مناطقی از بخش مرکزی شهرستان ری و بخش رودبار قصران شهرستان می‌شود

این مصوبه از سوی استانداری تهران انجام خواهد شد، اظهار امیدواری کرد که در قالب این مصوبه قانونی بسیاری از مشکلات تعیین حریم و ساخت و سازهای بی‌رویه مرتفع شود. احمدی با تأکید بر اینکه طبق مصوبه، استقرار سازمانی مدیریت بر صیانت از حریم در استانداری تهران تشکیل خواهد شد، افزود: «اقدامات اولیه آن با هماهنگی وزارت کشور انجام شده و فرآیند اداری توسط معاونت اداری و استخدامی ریاست جمهوری تسهیل شده است. این ساختار، محور اقدامات حاکمیتی برای رصد، کنترل، تصمیم‌گیری و صدور مجوز خواهد بود.»

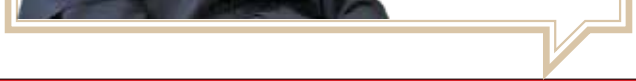
دستورالعمل‌های پهنه‌بندی و صدور مجوز

مشاور استاندار تهران اظهار کرد:

«دستورالعمل‌هایی برای نحوه پهنه‌بندی در عرصه‌های اقتصادی، طبیعی و توسعه‌ای در حریم تهیه خواهد شد.» بر این اساس هرگونه ساخت و ساز در این عرصه‌ها مستلزم استعلام از دستگاه‌های مسئول است و تنها در صورت توافق آنها مجوز صادر می‌شود. احمدی همچنین افزود: «فضاهایی که در حریم قرار دارند اما در محدوده شهر یا روستا نیستند و فاقد متولی مشخص (شهرداری یا دهیاری) هستند باید توسط استانداری تعیین تکلیف شوند. براساس ماده ۱۰ «این نامه احداث بنا در خارج از حریم شهرها، این مسئولیت برعهده معاونت عمرانی استانداری است که تصمیم‌گیری نهایی با نظر مستقیم استاندار انجام خواهد شد.»

نقش مردم در کنار شهرداری‌ها و کارگروه‌ها

زهره احمدی مشاور استاندار تهران در ادامه گفت‌وگوی خود با «ایران» افزود: «ما به دنبال ایجاد چهارچوبی قانونی هستیم که از سوءاستفاده جلوگیری کند و در عین حال، نیازهای توسعه‌ای شهر را تأمین نماید.» وی با اشاره به نقش بی‌بدیل مردم در اجرای مصوبه صیانت از حریم تهران و شهرهای پیرامون خاطر نشان کرد: «در همین حال همکاری با شهرداری‌ها و کارگروه‌های تخصصی در این مسیر ضروری است.» وی خاطر نشان کرد: «با اقداماتی که قرار است در سه ماهه اول اجرای این مصوبه عملیاتی شود؛ از جمله اصلاحات حریم‌ها و ایجاد زیر ساخت‌های لازم، امیدواری زیادی وجود دارد که اجرای مصوبه شرایط به مراتب بهتر از شرایط حال حاضر شود. با اجرای این مصوبه که هم‌اکنون شکل اجرایی به خود گرفته است انتظار می‌رود مدیریت در این مجموعه ۶ هزار کیلومتری در دو فاز بلند مدت (اصلاح و افزایش) و کوتاه مدت (اجرای اقدامات مدیریتی) اجرایی شود.»

بازار تهران در مسیر احیا

استاندار تهران افزود: «یکی از مهم‌ترین مشکلات بازار، فرسودگی بناها و تجهیزات است که برای حل آن، نیازمند تخصیص بودجه‌های ویژه و همکاری دستگاه‌های مختلف هستیم. همچنین هماهنگی میان اصناف، هیأت امنای بازار و نهادهای اجرایی از اولویت‌های ماست تا فرآیند بازسازی و بهسازی با سرعت و دقت پیش برود.»

متمم‌دیان با اشاره به جلسات مستمر استاندار در ذی‌نفعان بازار گفت: «ما جلسات هفتگی با حضور نمایندگان اصناف و مسئولان برگزار می‌کنیم تا

بازار تهران، قلب تپنده اقتصادی و فرهنگی پایتخت، پس از سال‌ها فرسودگی و کاهش رونق، با حمایت‌های دولت چهاردهم و اقدامات مؤثر استانداری تهران وارد مرحله‌ای جدید از احیا و توسعه شده است. استانداری تهران با تأکید بر ضرورت تحول اساسی در بازار بزرگ تهران، از آغاز طرح‌های جامع برای بهبود زیرساخت‌ها، ارتقای ایمنی و افزایش هماهنگی میان دستگاه‌های مختلف خبر داد.

«محمدصادق معتمدیان»، استاندار تهران با اشاره به اهمیت تاریخی و

مشکلات و موانع پیش‌رو را شناسایی و سریعاً برطرف کنیم. هدف ما اجرای برنامه‌ای است که هم وضعیت فعلی را بهبود بخشد و هم بازار را برای سال‌های آینده آماده کند.»

وی تصریح کرد: «یکی از برنامه‌های مهم، اطلاع‌رسانی به کسبه و آموزش آنها در خصوص مراحل قانونی و نحوه استفاده از تسهیلات دولتی است تا این فرآیند برای سرمایه‌گذاران و فعالان بازار آسان‌تر شود.»

استاندار تهران همچنین به محدودیت‌های مالی و سختی‌های

اقتصادی این بازار گفت: «بازار بزرگ تهران، نماد اقتصاد پایتخت و قلب فعالیت‌های تجاری است. حفظ و ارتقای این مجموعه نیازمند یک برنامه منسجم و ملی است.» وی ادامه داد: «دولت چهاردهم و استانداری تهران به طور جدی موضوع احیای بازار را دنبال می‌کنند. در فاز اول، اقدامات زیرساختی شامل بهبود سیستم‌های برق‌رسانی، نصب سیستم‌های هوشمندسازی، بازسازی معابر و افزایش ایمنی بازار در دستور کار قرار گرفته است.»

یکی از مهم‌ترین مشکلات بازار، فرسودگی بناها و تجهیزات است که برای حل آن، نیازمند تخصیص بودجه‌های ویژه و همکاری دستگاه‌های مختلف هستیم

عودلاجان؛ تحول ملموس

با پشتیبانی استانداری تهران

نماینده دولت در استان، عزم جدی دارد تا با اجرای پروژه‌های ملموس، هم هویت تاریخی تهران را حفظ کرده و هم فرصت‌های اقتصادی جدیدی برای مردم ایجاد کند. زهره محبی از ساکنان محله نیز که این تغییرات را به وضوح حس می‌کند، می‌گوید: «با حمایت استانداری و تسهیل فرآیندها، حالا شاهد حضور جوان‌ها در محله هستیم که مغازه و کافه باز کرده‌اند. عودلاجان دوباره زنده شده

محله تاریخی عودلاجان که روزگاری با مشکلات زیادی مثل فرسودگی بناها و کاهش فعالیت‌های اقتصادی مواجه بود، حالا به واسطه حمایت‌های مستقیم استانداری تهران و برنامه‌های دولت چهاردهم، مسیر احیا و رونق را با سرعت قابل توجهی طی می‌کند. استانداری تهران با تخصیص بودجه ویژه و تسهیل فرآیندهای اداری، نقش کلیدی در احیای این محله ایفا کرده است.

از سال ۱۴۰۲، استانداری تهران با

راه‌اندازی «کمیته تسهیل سرمایه‌گذاری در حوزه میراث فرهنگی» به همراه همکاری دستگاه‌های مرتبط، بستر را برای آغاز بیش از ۵۰ پروژه مرمتی در عودلاجان فراهم کرده است. این کمیته با حذف بوروکراسی‌های زائد و سرعت بخشیدن به صدور مجوزها، امکان جذب سرمایه‌گذاران بخش خصوصی را فراهم آورد تا سرمایه‌گذاری‌های فرهنگی و گردشگری به شکل چشمگیری افزایش یابد. «محمدصادق معتمدیان» استاندار تهران، در یکی از بازدیدهای میدانی خود از این محله گفت: «استانداری به عنوان

راه‌اندازی «کمیته تسهیل سرمایه‌گذاری در حوزه میراث فرهنگی» به همراه همکاری دستگاه‌های مرتبط، بستر را برای آغاز بیش از ۵۰ پروژه مرمتی در عودلاجان فراهم کرده است. این کمیته با حذف بوروکراسی‌های زائد و سرعت بخشیدن به صدور مجوزها، امکان جذب سرمایه‌گذاران بخش خصوصی را فراهم آورد تا سرمایه‌گذاری‌های فرهنگی و گردشگری به شکل چشمگیری افزایش یابد. «محمدصادق معتمدیان» استاندار تهران، در یکی از بازدیدهای میدانی خود از این محله گفت: «استانداری به عنوان